

İrtemçelik ve devlet refleksi

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Son günlerde üst üste gelen birkaç olay Türkiye'de bir değişim arandığını gösteriyor. Ama değişim denen ve daima büyümlü kabul edilen o sürecin bundan sonra yaşayacağı engelleri de ortaya koyuyor. Bu, devletin

inde ortaya çıkacak ve değişim kavramı etrafında biçimlenecek bir iç çatışmadır.

Devlet Bakanı İrtemçelik, ilginç bir dönemeci yakalayarak insan hakları konusunda devletle sivil örgütleri bir masa etrafına oturttu. Fakat tam da o sırada devletle hukuku bir kez daha karşı karşıya getiren ve DGM'nin aktör olduğu bir dizi gerilime tanık olundu. Devlet devlete müdahale etmek zorunda kaldı.

Bu eksenle değerlendirilince Türkiye'nin yakın dönemde bir kez daha ciddi bir gerilim içine gireceği söylenebilir. Devlet, belli kesimiyle evrensel açılımlar doğrultusunda karar alacaktır. Ama, onun bu kararı gene devletin belli kesimlerinin direnciyle karşılaşacaktır. Bu daha önce de yaşanmıştır. Çünkü,

devlet hem değişim olsun hem de değişim kendi istediği sınırlar içinde gelişsin istemiştir. Bu da ucu devletin iç örgütlenmesinde çeteleşmelere kadar varabilmiş bir çelişkidir. Dolayısıyla sorun devletin yapılanmasındaki tayin edici rolün hukuk olup olmayacağıdır. Bu da değişim için güç kullanılmasını öngören radikal-jakoben bir yaklaşımdan birey-hukuk çizgisinin ağırlık kazandığı yeni bir yaklaşıma geçiş arayışıdır. İrtemçelik'in temsilcisi olduğu liberal çizgi bu şansı aramaktadır. Fakat bu kolay olmayacaktır.

Bunun nedeni ortada bir 'devlet refleksi'nin bulunmasıdır. Bu refleks, belli bir kesimin 'devleti koruma' içgüdüğü ile hareket edışıdir. Elbette devlet (bürokrasi) içi iktidar gerilimlerinin de bu oluşumda rolü vardır. Fakat, o bir an için unutulsa bile, Türkiye gibi devletin belirleyici olduğu bir düzende bu kültürün değiştirilmesinin güçlüğünü bilmek gerekir. Bu, gerçekten de bir kültürdür. Ardından da iki olgu yatar. Bunların ilki, tutuculuk ve değişmecilik anlayışlarıdır. İkincisi, demokrasi kavramının kabul edilişiyile ilgili sorunlardır.

Türkiye'de özellikle Cumhuriyet'i hazırlayan süreçte değişim çizgisini izleyenlerin etkili olduğu söylenebilir.

Bu oluşumda etkinlik güç kullanmayı öngörenlerindir. Ne var ki, bu değişim anlayışının, dillere pelesenk edilmiş jakoben niteliği 'hukuk' kavramını sorunlu hale getirmiştir. Bu bağlamda (ne kadar var olduğu da ayrıca tartışılması gereken) liberal gelenek tutuculukla nitelendirilmiştir. O nedenle liberal bir gelenekle iç içe geçmemiş bir toplumda, bugün yaşanan sancılar tam da birey-hukuk kesişmesinde ortaya çıkan sorunlardır. Demokrasinin algılanışı da bu zihniyetin içinde cereyan etmektedir ve bir biçim olmaktan öteye gitmemektedir. Dolayısıyla, günümüzde haklar ve onların kullanılışı etrafında oluşan yeni demokrasi anlayışının Türkiye'ye 'ithal' edilmesi kendi içinde güçlükler yaşayacak bir gelişmedir.

Türkiye bunu aşabilir. Fakat, bu öncelikle siyasal ve toplumsal kültürün hukuk kavramı etrafında yeniden tanımlanması ve biçimlendirilmesiyle ilgilidir. Buna hazır bir toplumsal zemin oluşmuştur. Sorun, devletin kendi içinde gerekli düzenlemeleri yapması ve kendisini buna hazırlamasıdır ki, bu, değişimin, bir defa daha, devleti devletle karşı karşıya getirecek olmasıdır. Tanzimat'tan bu yana vardığımız yer bu; alınan yol bu kadar. Az mı çok mu, zaman gösterecek.